

UNIVERSITATEA BABEȘ-BOLYAI CLUJ-NAPOCA
FACULTATEA DE PSIHOLOGIE ȘI ȘTIINȚE ALE EDUCAȚIEI
ȘCOALA DOCTORALĂ „EDUCAȚIE, REFLECȚIE, DEZVOLTARE”

TEZĂ DE DOCTORAT

**PROGRAM EXPERIMENTAL DE INTEGRARE ȘCOLARĂ A
ELEVILOR DE GIMNAZIU REMIGRANȚI CU DIFICULTĂȚI
DE ÎNVĂȚARE LA LIMBA ȘI LITERATURA ROMÂNĂ**

REZUMAT

**Coordonator științific,
Prof. univ. dr. VASILE CHIȘ**

**Doctorand,
Rafila-Elisabeta TUPCIL**

CUPRINS

CAPITOLUL I – DIFICULTĂȚI DE ÎNVĂȚARE – ABORDARE

MULTIDISCIPLINARĂ.....Error! Bookmark not defined.

I.1. Dificultățile de învățare – precizări terminologice **Error! Bookmark not defined.**

I.2. Repere etiologice ale dificultăților de învățare **Error! Bookmark not defined.**

I.3. Tipologii ale dificultăților de învățare **Error! Bookmark not defined.**

I.4. Sferele de manifestare ale dificultăților de învățare **Error! Bookmark not defined.**

I.4.1. Sfera cognitivă..... **Error! Bookmark not defined.**

I.4.2. Sfera afectivă..... **Error! Bookmark not defined.**

I.4.3. Sfera relațională..... **Error! Bookmark not defined.**

I.5. Particularitățile elevilor cu dificultăți de învățare..... **Error! Bookmark not defined.**

CAPITOLUL II – INTEGRAREA ȘCOLARĂ ÎN ABORDARE MULTIDISCIPLINARĂ:

EDUCAȚIONALĂ, MANAGERIALĂ ȘI LEGISLATIVĂ.....Error! Bookmark not defined.

II.1. Integrarea școlară și educația integrată..... **Error! Bookmark not defined.**

II.2. Incluziunea și educația incluzivă..... **Error! Bookmark not defined.**

II.3. Integrare școlară. Incluziune în școală **Error! Bookmark not defined.**

II.4. Procesul segregării și cel al integrării școlare **Error! Bookmark not defined.**

II.5. Legislația privitoare la integrarea școlară..... **Error! Bookmark not defined.**

II.6. Principiul „Normalizării” **Error! Bookmark not defined.**

II.7. Formele integrării și modele de organizare a învățământului din perspectivă integraționist-incluzivă **Error! Bookmark not defined.**

II.7.1. Modelul cooperării școlare, valorificată ca suport al integrării și al incluziunii . **Error! Bookmark not defined.**

II.7.2. Modelul organizării de clase speciale în școlile de masă **Error! Bookmark not defined.**

II.7.3. Modelul utilizării de spații și resurse de instruire speciale, în școlile de masă ... **Error! Bookmark not defined.**

II.7.4. Modelul itinerant..... **Error! Bookmark not defined.**

II.7.5. Modelul comun **Error! Bookmark not defined.**

II.8. Etape implicate în procesul de integrare..... **Error! Bookmark not defined.**

II.8.1. Etapa de sensibilizare a mediului școlar **Error! Bookmark not defined.**

II.8.2. Pregătirea cadrelor didactice..... **Error! Bookmark not defined.**

II.8.3. Tranziția (din punct de vedere educațional, curricular, managerial)	Error! Bookmark not defined.
II.8.4. Evaluarea procesului de integrare	Error! Bookmark not defined.
II.9. Resursele integrării	Error! Bookmark not defined.
II.9.1. Elevii și profesorii – actorii procesului didactic	Error! Bookmark not defined.
II.9.2. Relația familie-școală	Error! Bookmark not defined.
II.9.3. Profilul profesorului de sprijin	Error! Bookmark not defined.
II.9.4. Școala și managementul școlii	Error! Bookmark not defined.
II.10. Integrarea – provocare pentru sistemul educațional	Error! Bookmark not defined.
II.11. Reintegrarea	Error! Bookmark not defined.
CAPITOLUL III – MIGRAȚIA ȘI REMIGRAȚIA	Error! Bookmark not defined.
III.1. Migrația – Definiție și delimitări conceptuale	Error! Bookmark not defined.
III.2. Tipuri de migrație	Error! Bookmark not defined.
III.2.1. Migrația internă și migrația externă	Error! Bookmark not defined.
III.2.2. Migrația temporară și permanentă	Error! Bookmark not defined.
III.2.3. Migrația forțată și migrația voluntară	Error! Bookmark not defined.
III.2.4. Migrația legală și migrația ilegală	Error! Bookmark not defined.
III.2.5. Migrația spontană și migrația contractuală	Error! Bookmark not defined.
III.2.6. Migrația proactivă și migrația reactivă	Error! Bookmark not defined.
III.2.7. Migrația economică și migrația politică	Error! Bookmark not defined.
III.3. Migrația de revenire (Remigrația) – Realitatea actuală a fenomenului	Error! Bookmark not defined.
III.3.1. Tipologia remigrației	Error! Bookmark not defined.
III.4. Profilul familiilor remigrante	Error! Bookmark not defined.
III.4.1. Nevoile umane ale membrilor familiei	Error! Bookmark not defined.
III.4.2. Nevoile de bază ale copilului ca membru al familiei	Error! Bookmark not defined.
III.5. Efectele migrației de revenire asupra copilului	Error! Bookmark not defined.
III.5.1. Efectele asupra implicării copiilor în activitățile școlare	Error! Bookmark not defined.
III.5.2. Efectele directe și indirecte asupra rezultatelor școlare	Error! Bookmark not defined.
III.5.3. Factori de risc și factori benefici în performanță	Error! Bookmark not defined.

**CAPITOLUL IV – ORGANIZAREA ȘI REALIZAREA CERCETĂRII PEDAGOGICE
PE TEMA „PROGRAM EXPERIMENTAL DE INTEGRARE ȘCOLARĂ A ELEVILOR
DE GIMNAZIU REMIGRANȚI CU DIFICULTĂȚI DE ÎNVĂȚARE LA LIMBA ȘI
LITERATURA ROMÂNĂ”Error! Bookmark not defined.**

- IV.1. Motivarea alegerii temei **Error! Bookmark not defined.**
- IV.2. Tipologia cercetării efectuate **Error! Bookmark not defined.**
- IV.3. Întrebarea de cercetare **Error! Bookmark not defined.**
- IV.4. Finalitățile cercetării: scopul și obiectivele..... **Error! Bookmark not defined.**
- IV.5. Instrumentul principal al cercetării: ipoteza cercetării..... **Error! Bookmark not defined.**
- IV.6. Variabilele implicate în cercetare **Error! Bookmark not defined.**
- IV.7. Eșantionarea **Error! Bookmark not defined.**
- IV.8. Coordonatele spațiale și temporale ale cercetării..... **Error! Bookmark not defined.**
 - IV.8.1. Locul de desfășurare a cercetării **Error! Bookmark not defined.**
 - IV.8.2. Perioada de cercetare **Error! Bookmark not defined.**
- IV.9. Sistemul metodelor de cercetare **Error! Bookmark not defined.**
 - IV.9.1. Experimentul psihopedagogic **Error! Bookmark not defined.**
 - IV.9.2. Metoda observației sistematice **Error! Bookmark not defined.**
 - IV.9.3. Metoda anchetei **Error! Bookmark not defined.**
 - IV.9.4. Metoda focus-grup-ului **Error! Bookmark not defined.**
 - IV.9.5. Metoda testelor **Error! Bookmark not defined.**
 - IV.9.6. Metoda studiului de caz..... **Error! Bookmark not defined.**
 - IV.9.7. Metoda analizei produselor activității elevilor **Error! Bookmark not defined.**
 - IV.9.8. Metoda cercetării documentelor școlare..... **Error! Bookmark not defined.**
- IV.10. Sistemul instrumentelor de cercetare **Error! Bookmark not defined.**
 - IV.10.1. Chestionarul..... **Error! Bookmark not defined.**
 - IV.10.2. Ghidul de interviu..... **Error! Bookmark not defined.**
 - IV.10.3. Testul **Error! Bookmark not defined.**
 - IV.10.3.1. Testul de înțelegerea textelor..... **Error! Bookmark not defined.**
 - IV.10.3.2. Testul de vocabular..... **Error! Bookmark not defined.**
 - IV.10.3.3. Testul de sintaxă **Error! Bookmark not defined.**
 - IV.10.4. Fișa de înregistrare a progresului școlar **Error! Bookmark not defined.**
 - IV.10.5. Grila de observație..... **Error! Bookmark not defined.**
 - IV.10.6. Sense of Community Index II (SCI-II)..... **Error! Bookmark not defined.**

IV.11. Etapele cercetării.....	Error! Bookmark not defined.
CAPITOLUL V – ETAPA PREEXPIMENTALĂ.....	Error! Bookmark not defined.
V.1. Etapa cu valoare preconstativă	Error! Bookmark not defined.
V.2. Etapa cu valoare constatativă	Error! Bookmark not defined.
V.2.1. Scop și obiective	Error! Bookmark not defined.
V.2.2. Testul inițial	Error! Bookmark not defined.
V.2.3. Rezultatele testului inițial	Error! Bookmark not defined.
V.2.4. Focus-grupul	Error! Bookmark not defined.
V.2.5. Analiza cantitativă și calitativă a datelor obținute	Error! Bookmark not defined.
V.2.5.1. Date privind opiniile cadrelor didactice.....	Error! Bookmark not defined.
V.2.5.2. Analiza rezultatelor testului inițial și stabilirea dificultăților cu care se confruntă elevii remigranți	Error! Bookmark not defined.
V.2.6. Eșantionul de subiecți	Error! Bookmark not defined.
V.2.6.1. Cadre didactice.....	Error! Bookmark not defined.
V.2.6.2. Elevi remigranți.....	Error! Bookmark not defined.
V.2.7. Eșantionul de conținut	Error! Bookmark not defined.
CAPITOLUL VI – ETAPA EXPERIMENTALĂ	Error! Bookmark not defined.
VI.1. Scopul și obiectivele etapei experimentale	Error! Bookmark not defined.
VI.2. Descrierea programului experimental de integrare școlară a elevilor de gimnaziu remigranți cu dificultăți de învățare la Limba și literatura română.....	Error! Bookmark not defined.
VI.2.1. Caracterizarea generală a programului.....	Error! Bookmark not defined.
VI.2.2. Curriculumul programului.....	Error! Bookmark not defined.
VI.3. Prezentarea studiilor de caz.....	Error! Bookmark not defined.
CAPITOLUL VII – ETAPA POSTEXPERIMENTALĂ	Error! Bookmark not defined.
VII.1. Aplicarea testului sumativ	Error! Bookmark not defined.
VII.2. Centralizarea informațiilor obținute la focus-grup	Error! Bookmark not defined.
VII.3. Analiza comparativă a rezultatelor	Error! Bookmark not defined.
VII.4 Interpretarea rezultatelor cercetării.....	Error! Bookmark not defined.
VII.4.1. Prezentarea și analiza datelor studiului experimental	Error! Bookmark not defined.
CAPITOLUL VIII – CONCLUZII	Error! Bookmark not defined.

VIII.1. Concluzii referitoare la contribuțiile personale – teoretice și practic-aplicative....	Error! Bookmark not defined.
VIII.2. Concluziile cercetării.....	Error! Bookmark not defined.
VIII.3. Limite ale cercetării.....	Error! Bookmark not defined.
BIBLIOGRAFIE	Error! Bookmark not defined.
ANEXE	Error! Bookmark not defined.

Cuvinte și sintagme cheie:

- dificultăți de învățare, integrare, incluziune, migrație, remigrație, elevi remigranți, program experimental de integrare școlară, activități didactice, Limba și literatura română, vocabular, sintaxă, înțelegerea textelor, performanță, Sense of Community Index II – SCI-II

În societatea contemporană, fenomenele de mobilitate teritorială/ mobilitate geografică – migrația (internă sau externă) și migrația de revenire/ remigrația (hotărâtă sau obligată), fenomene determinate de diverși factori sociali și economici, se accentuează semnificativ. Aceste fenomene complexe și sensibile, suscită tot mai mult interesul cercetătorilor și, adesea, ele sunt investigate în maieră pluri- și interdisciplinară, cu implicații diverse: demografice, sociologice, psihologice, educaționale, axiologice etc. Din perspectivă educațională, migrația externă și migrația de revenire/ remigrația familiilor pot avea un impact major asupra copiilor și influențe diverse, care pot fi analizate în contexte formale, nonformale și informale.

Teza de doctorat „**Program experimental de integrare școlară a elevilor de gimnaziu remigranți cu dificultăți de învățare la limba și literatura română**” abordează în contexte educaționale formale, o tematică mai puțin explorată în literatura de specialitate, deși este izvorâtă din realitatea educațională actuală. Problematika analizată a fost inspirată de experiența didactică și de viață proprie, precum și de interesul comun al comunității profesionale a cadrelor didactice și al comunității științifice pentru identificarea și înlăturarea dificultăților întâmpinate de elevii remigranți în cadrul sistemului educațional românesc. Tema de cercetare a fost circumscrisă disciplinei de studiu Limba și literatura română, pe care o predau de 5 ani, la nivel gimnazial.

Astfel, teza noastră de doctorat își propune o abordare educațională a impactului remigrării asupra elevilor de gimnaziu, realizată în contexte educaționale formale, în studiul limbii și literaturii române. Teza de doctorat cu titlul **Program experimental de integrare școlară a elevilor de gimnaziu remigranți cu dificultăți de învățare la limba și literatura română** este structurată în opt capitole. Primele trei capitole cuprind fundamentarea teoretică, iar capitolele IV-

VII prezintă cercetarea pedagogică realizată. Capitolul VIII surprinde atât concluzii referitoare la contribuțiile personale teoretice și practic-aplicative, cât și concluziile cercetării realizate.

În **Capitolul I – Dificultăți de învățare – abordare multidisciplinară** am prezentat diverse definiții ale conceptului „dificultăți de învățare”, cauzele care determină apariția dificultăților de învățare, tipologii ale dificultăților de învățare, sferile de manifestare ale dificultăților de învățare și particularitățile elevilor cu dificultăți de învățare.

În literatura de specialitate sunt precizate diferite definiții ale conceptului **dificultăți de învățare**, concepute din diferite perspective, în funcție de care conceptul a fost investigat. Nu se poate afirma că s-a ajuns la o definiție generală, deoarece acest concept este unul complex și așa cum sunt formulate definițiile în acest moment, variantele acoperă doar parțial realitatea investigată.

Dicționarul Praxiologic de Pedagogie. Volumul I: A-D (Bocoș (coord.), Răduț-Taciu, Stan, 2016, p. 339) ne oferă o definiție clară și complexă a termenului **dificultate de învățare**. Astfel, în sens pedagogic/ educațional larg, termenul se referă la un ansamblu de obstacole, precum și de momente de oscilație, care se concretizează într-un ansamblu de manifestări particulare, implicate în dezvoltarea personalității unui individ care este implicat într-un proces continuu de învățare. În sens pedagogic/ educațional restrâns, dificultățile de învățare sunt corelate cu o organizare defectuoasă, slabă sau deficitară a demersurilor și a activității de învățare realizate de elevi, organizare care poate avea consecințe negative asupra: achiziției – percepției și receptării, organizării, reținerii/ retenției, comprehensiunii/ înțelegerii, procesării/ tratării informațiilor (verbale și nonverbale), redării, exprimării, transmiterii/ comunicării acestora.

În opinia noastră, **dificultățile de învățare reprezintă obstacole care intervin în activitatea de învățare și care afectează atât dezvoltarea personalității unei persoane, cât și perceperea, receptarea, înțelegerea și procesarea informațiilor verbale și nonverbale.**

Referindu-ne la cazul particular al limbii și literaturii române, am pornit de la premisa că pentru remedierea dificultăților de învățare specifice limbii și literaturii române, o importanță deosebită o are dimensiunea afectivă a personalității elevilor, deoarece majoritatea elevilor remigranți manifestă anxietate, timiditate, nervozitate, care reprezintă factori ce încetinesc procesul de recuperare, destinat dezvoltării maxime a potențialului fizic și psihic pe care îl au copiii.

În același timp, sfera relațională este importantă atât la nivelul sistemului educațional și al mediului psiho-social specific instituției de învățământ, cât și la nivelul culturii familiei în care elevul s-a integrat. În contextul interacțiunilor sociale se produc procese de influențare reciprocă, de dependență fundamentală, activă și reciprocă a persoanelor, prin care acțiunile uneia se răsfrâng asupra celeilalte, se exersează roluri sociale, se realizează învățarea socială, ceea ce face ca aceste procese să fie vii, dinamice și interactive.

În cel de-al **II-lea capitol - Integrare școlară în abordare multidisciplinară: educațională, managerială și legislativă** am considerat necesară trecerea în revistă a delimitărilor conceptuale ale integrării și incluziunii și am prezentat aspecte esențiale cu privire la educația integrată. De asemenea, tot în cadrul acestui capitol am evidențiat o serie de acte internaționale menite să recunoască drepturile persoanelor cu handicap și am evidențiat ideile care au dus la elaborarea de politici și strategii educaționale atât în România cât și în lume.

Din punct de vedere etimologic cuvântul „integra” provine din latinescul **integro**, **integrarea** respectiv **integration, integrationis**, folosite cu sensul de a renova, a completa. Definiția cea mai la îndemână este data de Dicționarul explicativ al limbii române (DEX), astfel, integrarea este prezentată ca „1. Includerea într-un colectiv; 2. Încorporare într-un tot”.

Gherguț (2006, p. 17) susține că **integrarea** presupune „plasarea sau transferul unei persoane dintr-un mediu mai mult sau mai puțin segregat într-unul obișnuit, vizând ansamblul de măsuri care se aplică diverselor categorii de populație, și urmărește înlăturarea separării sub toate formele ei (termenul de segregare este relativ și se poate aplica tuturor copiilor și indivizilor, precum și tuturor aspectelor vieții umane)”.

În opinia noastră, **integrarea** reprezintă acceptarea indivizilor (în cazul nostru a elevilor remigranți) în instituțiile școlare cu scopul de a-și desfășura activitățile în aceeași manieră ca restul, fără discriminări privitoare la demersurile de exprimare personală, la exercitarea unor drepturi și a unor obligații egale sau la procesul dezvoltării individuale.

În România, există proiecte legislative care evidențiază importanța menținerii în sistemul educațional a elevilor cu dificultăți de învățare, precum și importanța sprijinirii acestora în procesul formării și devenirii lor. Însă, realitatea arată că, adesea, cele două concepte se confundă, atât în abordările teoretice, cât și în practica școlară, precum și că integrarea se realizează cu dificultate, fiind obstacolata de factori obiectivi și subiectivi.

În ceea ce privește procesul de integrare și procesualitatea integrării, în România, sistemul de pregătire inițială și continuă a cadrelor didactice permite formarea de competențe specifice, dobândirea unor tehnici și metode de educare a elevilor cu dificultăți de învățare și cu cerințe educaționale speciale, astfel încât profesorul să poată trece de la statutul de furnizor de informații la cel de mediator eficient al acestor informații. De asemenea, prin intermediul programelor de formare a cadrelor didactice se formează competențe de management al prevenirii și al tratării dificultăților de învățare. Putem exemplifica următoarele programe de formare continuă: *Școala incluzivă – școală pentru toți*, *Abordarea incluzivă a evaluării școlare în cazul elevilor cu CES*, *Practica integrării și incluziunii copiilor cu CES etc.*

Sensibilizarea socială și sensibilizarea mediului școlar reprezintă etape de mare importanță în ceea ce privește integrarea și sprijinirea elevilor cu dificultăți de învățare. În România, acest proces se situează într-un trend ascendent, însă nu suficient pentru eliminarea dezinformării, a stereotipurilor, a practicilor educaționale și manageriale neproductive și mai ales, pentru schimbarea mentalului colectiv. Ca urmare, tranziția din punct de vedere educațional, curricular, managerial se realizează cu succes la nivelul proiectării și inițierii de programe remediale și de integrare școlară, însă se înregistrează, încă, multe dificultăți la implementarea acestor programe, astfel încât la evaluarea procesului de integrare se constată o reticență la schimbare, disfuncționalități practice sau o serie de lacune la nivel managerial, educațional, didactic sau administrativ.

Integrarea structurală a devenit prioritară în România, însă în școala românească este nevoie de mai multă deschidere (din partea, persoanelor, grupurilor, comunităților, instituțiilor, agenților educaționali și sociali etc.) și acceptanță pentru procesul de integrare socială, culturală și identificativă, deoarece încă se mai constată tendințe și cazuri de marginalizare și segregare în special în spațiul școlar, dar și în cel social.

La momentul actual, în România există două sisteme de învățământ: sistemul educației de masă, în care există elevi cu dificultăți de învățare și sistemul educației speciale, în care există elevi cu dizabilități și în care se operează cu programe școlare special proiectate. Totuși, adesea se constată că dificultățile de învățare sunt confundate cu dizabilitățile, fapt care afectează practicile educaționale și curriculare. De asemenea, se constată adesea existența fenomenului segregării, în sensul că elevii cu dificultăți de învățare sunt marginalizați și sunt considerați o categorie-problemă. În fapt, elevii cu dificultăți de învățare este necesar să fie sprijiniți să le gestioneze și să

le depășească, făcându-se apel la instrumente didactice adecvate. Un astfel de instrument este și programul nostru de intervenție destinat depășirii dificultăților de învățare în studiul limbii și literaturii române.

În **capitolul al III-lea – Migrația și remigrația** am reliefat cauzele migrației, factorii implicați și tipologia specifică ei. În strânsă legătură cu aceste considerente de ordin teoretic, menționăm faptul că în zona supusă cercetării noastre experimentale există cazuri de migrație spontană, dar și de migrație contractuală. amplasarea migrației a determinat creșterea interesului pentru studierea acestui fenomen.

Termenul de „migrație” a fost definit de mai mulți autori, Sandu (1984) a definit migrația ca „o componentă esențială a proceselor de dezvoltare. Diferitele forme ale acestui fenomen sunt corelate cu schimbările economice, de structură socială și de calitate a vieții. În anumite condiții și sub anumite aspecte, migrația apare ca reacție la aceste schimbări; la rândul ei, reacția respectivă poate avea efecte în domeniile vieții economice, al calității vieții și structurii sociale” (p. 9).

În privința remigrării, din studiul realizat rezultă că unele cazuri sunt cunoscute ca remigrare hotărâtă, altele ca remigrare forțată. Încadrarea într-o situație sau cealaltă ține de contextul european, de nevoile și de profilul familiilor remigrante. Deși factorii traumatogeni reprezintă, în mod categoric, un mare risc pentru remigranți, se constată și factori benefici oglindiți în performanța școlară, precum limba străină pe care o stăpânește elevul și care îi conferă încredere în sine și o stare de independență constructivă.

Capitolul IV – Organizarea și realizarea cercetării pedagogice pe tema „program experimental de integrare școlară a elevilor de gimnaziu remigranți cu dificultăți de învățare la limba și literatura română” prezintă o imagine de ansamblu asupra demersului experimental realizat, prezentând motivarea alegerii temei, întrebarea de cercetare, scopul și obiectivele cercetării, ipoteza cercetării, variabilele cercetării, eșantionarea, coordonatele spațiale și temporale ale cercetării, sistemul metodelor și al instrumentelor de cercetare și etapele cercetării pedagogice.

În cadrul cercetării am operat cu un eșantion unic de elevi de gimnaziu la care am aplicat programul experimental și am folosit tehnica eșantionului unic, realizând comparații intragrupale, respectiv am comparat rezultatele posttest cu rezultatele pretest.

Întrebarea generală care stă la baza acestei cercetări este următoarea: *Este posibil ca, prin implementarea unui program experimental de integrare școlară a elevilor remigranți de gimnaziu*

să înlăturăm dificultățile de învățare pe care ei le au la Limba și Literatura Română contribuind implicit la creșterea performanței școlare și la o mai bună integrare școlară?

Așadar, **scopul** acestei cercetări a fost de a verifica dacă elaborarea unui program pentru elevii remigranți are valențe în direcția identificării și înlăturării dificultăților de învățare la limba și literatura română ale elevilor și în direcția ameliorării integrării lor școlare.

Cercetarea noastră a fost orientată pe următoarele **obiective**:

- ✓ *Obiectivul 1* – Realizarea unui inventar al dificultăților de învățare ale elevilor remigranți din gimnaziu, în studiul Limbii și literaturii române;
- ✓ *Obiectivul 2* – Conceperea și implementarea programului experimental de integrare școlară pentru elevii incluși în grupul experimental;
- ✓ *Obiectivul 3* – Examinarea nivelului de dezvoltare a abilităților de utilizare a vocabularului la elevii remigranți din gimnaziu;
- ✓ *Obiectivul 4* – Examinarea nivelului de dezvoltare a abilităților de utilizare corectă a sintaxei la elevii remigranți din gimnaziu;
- ✓ *Obiectivul 5* – Examinarea nivelului de dezvoltare a abilității de înțelegere a textelor în limba română la elevii remigranți din gimnaziu;
- ✓ *Obiectivul 6* – Examinarea performanței școlare la testele de limba și literatura română la elevii remigranți din gimnaziu;
- ✓ *Obiectivul 7* – Examinarea nivelului de integrare școlară la elevii remigranți din gimnaziu;
- ✓ *Obiectivul 8* – Stabilirea eficienței programului experimental de integrare școlară;

Cercetarea pedagogică intitulată „*Program experimental de integrare școlară a elevilor de gimnaziu remigranți cu dificultăți de învățare la Limba și literatura română*” și-a propus să testeze următoarea ipoteză de cercetare: **Participarea elevilor de gimnaziu remigranți la un program experimental de integrare școlară**, alcătuit din module de intervenție focalizate pe identificarea și înlăturarea timpurie a dificultăților de învățare la limba și literatura română, **va contribui semnificativ la dezvoltarea abilităților de înțelegere a textelor, de utilizare a vocabularului, de utilizare corectă a sintaxei și va determina intensificarea ritmului integrării școlare.**

Variabila independentă a fost:

- ✓ Participarea elevilor de gimnaziu remigranți la un program experimental de integrare școlară;

Variabilele dependente măsurate au fost:

- ✓ Nivelul de dezvoltare a abilităților de utilizare a vocabularului la elevii remigranți
- ✓ Nivelul de dezvoltare a abilității de înțelegere a textelor în limba română la elevii remigranți
- ✓ Nivelul de dezvoltare a abilităților de utilizare corectă a sintaxei la elevii remigranți
- ✓ Nivelul performanței școlare la testele de limba și literatura română al elevilor remigranți
- ✓ Ritmul integrării școlare a elevilor remigranți

Prezentăm mai jos instrumentele de cercetare, împreună cu caracteristicile lor, corespunzătoare variabilelor dependente măsurate (tabelul 1.IV):

Tabelul nr. 1.IV. Instrumentele utilizate în funcție de variabilele dependente

Variabila dependentă	Instrumentul de măsurat variabila	Caracteristicile instrumentului
V.D.1. Nivelul de dezvoltare a abilităților de vocabular la elevii remigranți	Testul de vocabular	Testele fac parte din bateria de evaluare <i>Ped^b</i> procurate de Cognitrom (accept pentru utilizare în scop de cercetare prezentat în Anexa nr. 10)
V.D.2 Nivelul de dezvoltare a abilității de înțelegere a textelor în limba română la elevii remigranți	Testul de înțelegerea textelor	
V.D.3 Nivelul de dezvoltare a abilităților de utilizare corectă a sintaxei la elevii remigranți	Testul de sintaxă	

V.D.4 Nivelul performanței școlare la testele de limba și literatura română al elevilor remigranți	Fișa de înregistrare a progresului școlar	Fișă de concepție proprie (Anexa nr. 4)
V.D.5. Ritmul integrării școlare a elevilor remigranți	Sense of Community Index II – SCI-II (adaptat după McMillan și Chavis 1986, revizuit în 2005) Ghidul/ Grila de interviu	Scală elaborată de McMillan & Chavis 1986, revizuită în 2005, tradusă și adaptată (accept pentru utilizare în scop de cercetare prezentat în Anexa nr. 9) Grilă de concepție proprie (Anexa nr. 5)

Cercetarea inițiată de noi a vizat două categorii importante de subiecți, implicate direct în cadrul procesului de învățământ: elevii și cadrele didactice. Așadar, eșantionul de subiecți a fost format din profesori de limba română, din județul Bistrița-Năsăud și elevi de gimnaziu, reveniți din străinătate.

- *Profesori de limba și literatura română.* În cadrul întâlnirii profesorilor de limba și literatura română din județul Bistrița-Năsăud, la Consfăturile cadrelor didactice organizate la nivel de catedre (Bistrița, 3 octombrie 2016) s-a pus problema integrării elevilor remigranți. În urma discuțiilor, am selectat un număr de 180 de cadre didactice din județul Bistrița-Năsăud, profesori de Limba și literatura română la nivel gimnazial, care s-au confruntat cu asemenea situații și s-au declarat dispuși să participe la un studiu pe această temă. Aceștia sunt profesori la școlile din localitățile în care s-au înregistrat mobilități din categoriile migrare și remigrare, în ultimii 3 ani. În perioada de început a anului școlar 2016-2017 (octombrie-noiembrie), cele 180 de cadre didactice au completat un chestionar privind

identificarea dificultăților la limba și literatura română la elevii reveniți din străinătate.

- *Elevi de gimnaziu, remigranți.* Din totalul de 225 de elevi remigranți care au solicitat echivalarea studiilor în perioada 2017-2019, 124 de elevi din clasele V-VIII, din județul Bistrița-Năsăud au fost selectați în eșantion. Aceștia au fost cuprinși într-un program experimental de prevenire și soluționare a dificultăților de învățare întâmpinate în general și în special la disciplina Limba și literatura română.

Așadar, am operat cu un eșantion unic de elevi de gimnaziu la care am aplicat programul experimental și am folosit tehnica eșantionului unic, realizând comparații intragrupale, respectiv am comparat rezultatele posttest cu rezultatele pretest. Pe baza rezultatelor obținute pe acest eșantion, am desprins concluzii asupra întregii populații de elevi români remigranți din care a fost extras eșantionul.

În ceea ce privește eșantionarea conținuturilor, am identificat temele și conținuturile care au fost cuprinse în programul experimental în conformitate cu programa școlară la disciplina Limba și literatura română. Programul experimental elaborat și implementat de noi pe parcursul celor 8 luni din anul școlar 2018-2019 a vizat 10 activități didactice. Reamintim că activitățile s-au desfășurat sistematic, câte o activitate pe săptămână.

În demersurile noastre practic-aplicative am utilizat complementar următoarele:

- *metode de cercetare pedagogică:* experimentul psihopedagogic, metoda observației sistematice, metoda anchetei, metoda focus-grup-ului, metoda testelor, metoda studiului de caz, metoda analizei produselor activității elevilor, metoda cercetării documentelor școlare;

- *instrumente de cercetare pedagogică:* chestionarul, ghidul de interviu, testul de înțelegere a textelor, testul de vocabular, testul de sintaxă, textul psihologic, grila de observare, fișa de înregistrare a progresului școlar, scala - Sense of Community Index II.

Capitolul V – Etapa preexperimentală . În etapa **preconstatativă** a cercetării ne-a preocupat analiza rezultatelor testelor internaționale PISA și la maniera în care contribuie acestea la dezvoltarea competențelor. Din rapoartele internaționale reiese că sistemul educațional din România întâmpină unele probleme și, totodată, remarcăm slaba calitate a sistemului.

Scopul acestei cercetări **constatative** a fost de a investiga și contura situația existentă la nivelul realității educaționale cu privire la opinia generală a profesorilor asupra dificultăților pe care le întâmpină elevii remigranți în studiul limbii și literaturii române.

Obiectivele etapei constatative:

- Identificarea opiniilor cadrelor didactice de Limba și literatura română cu privire la integrarea elevilor remigranți în sistemul național de învățământ;
- Identificarea elevilor remigranți din județul Bistrița-Năsăud și a nevoilor lor educaționale specifice.

Evaluarea inițială a avut drept scop stabilirea nivelului de pregătire a elevilor. Rezultatele și informațiile obținute în urma acestei evaluări a ajutat profesorul să stabilească nivelul achizițiilor și al competențelor. În plus, îl ajută și în elaborarea unor planuri de intervenție sau în realizarea unor programe diferențiate.

Focus-grupul. După aplicarea testului inițial am organizat un interviu de tip focus-grup, unde s-a vizat cunoașterea grupului experimental și opiniile lor față de programul propus.

În etapa pre-experimentală am căutat informații cu privire la ceea ce așteaptă subiecții să obțină și să realizeze dacă vor participa la programul experimental propus. Astfel, am formulat trei întrebări:

1. Care sunt așteptările tale cu privire la programul la care vei participa?
2. Cum crezi că te-ar putea ajuta acest program la integrarea în grupul clasă?
3. Cum crezi că te va ajuta acest program să-ți îmbunătățești situația la învățătură, la limba și literatura română?

În urma focus-grupului am primit de la elevii remigranți răspunsuri la întrebările formulate.

Analiza cantitativă și calitativă a datelor obținute. Chestionarul pentru cadre didactice ne-a permis analizarea proprietăților eșantionului de respondenți (itemii 6-9), iar itemii 1-5 ne-au furnizat date despre situația elevilor români remigranți.

Obiectivul vizat prin chestionarul utilizat a fost sondarea opiniilor cadrelor didactice de Limba și literatura română din județul Bistrița-Năsăud asupra identificării dificultăților de învățare la nivelul abilităților de comunicare.

Analiza rezultatelor testului inițial și stabilirea dificultăților cu care se confruntă elevii remigranți

Analiza rezultatelor obținute de către elevii remigranți, de gimnaziu, la testarea inițială la disciplina Limba și literatura română ne-a permis prezentarea problemelor cu care se confruntă aceștia. Astfel, am constatat următoarele dificultăți principale:

- dificultăți de înțelegere a unui text la prima vedere;

- vocabular redus;
- dificultăți în identificarea sinonimelor/antonimelor;
- confuzii de sensuri;
- confuzii fonetice;
- dificultăți de a construi propoziții și fraze;
- dificultăți în despărțirea cuvintelor în silabe;
- dificultăți morfologice (nerecunoașterea părților de vorbire);
- dificultăți de interpretare a unei secvențe din text;
- dificultăți de redactare a unui text, cu o temă dată, nerespectând structura specifică;
- greșeli de ortografie și de punctuație;
- utilizarea excesivă a unor cuvinte din alte limbi;
- dificultăți de exprimare (exprimarea inadecvată a ideilor).

Totodată, analiza rezultatelor testului inițial ne arată că există o predominanță a unor probleme precum: dificultăți de înțelegere a textelor, dificultăți în identificarea sinonimelor respectiv antonimelor, dificultăți morfologice/ sintactice, dificultăți de a construi propoziții și fraze și frecvența greșelilor de ortografie și punctuație. De asemenea, elevii au dovedit un nivel scăzut la evaluarea abilităților verbale (elevii remigranți au prezentat un vocabular redus și dificultăți de înțelegere a textelor în limba română).

Cele menționate anterior, au fost motivul pentru care am optat pentru realizarea și implementarea unui program experimental de integrare școlară, alcătuit din module de intervenție focalizate pe identificarea și înlăturarea timpurie a dificultăților de învățare la limba și literatura română.

Capitolul VI – Etapa experimentală - obiectivul principal a fost aplicarea unui program experimental subiecților, cu scopul de a-i integra în mediul școlar românesc, de a înlătura dificultățile specifice disciplinei Limba și literatura română și implicit asigurarea progresului școlar.

Astfel, a fost aplicat programul experimental de integrare școlară, alcătuit din module de intervenție focalizate pe identificarea și înlăturarea timpurie a dificultăților de învățare la limba și literatura română, prin intermediul căruia ne-am propus să contribuim la asigurarea progresului școlar și la intensificarea ritmului integrării școlare. În realizarea acestui program, am avut în

vedere faptul că diminuarea dificultăților specifice disciplinei Limba și literatura română prezintă o procesualitate specifică, aspect care ne-a determinat să îl elaborăm pe trei faze:

- 1) *Faza inițială* – etapă în care profesorul proiectează secvențele de predare-învățare, pe baza informațiilor culese referitoare la dificultățile specifice limbii și literaturii române;
- 2) *Faza de dezvoltare* – etapă în care profesorul pune elevul în situații potrivite în raport cu obiectul de învățare, cu dificultățile de învățare cu care se confruntă și totodată promovează relațiile de cooperare și interacțiunile de tipul elev-elev, elev-profesor, elev-alte surse umane.
- 3) *Faza de consolidare* – fază în care profesorul analizează efectele aplicării programului experimental de integrare școlară.

Etapă experimentală a avut la bază următoarele metode:

Metoda studiului de caz - în cadrul *studiilor de caz* (trei dintre acestea au fost prezentate în lucrare), am studiat în profunzime procesul de învățare la elevii remigranți, în contextul activităților didactice realizate în cadrul programului experimental. Practic, ne-am propus să descriem, în detaliu, profilul unor elevi remigranți care au prezentat atât dificultăți la disciplina Limba și literatura română cât și probleme de integrare în cadrul sistemului educațional românesc. Astfel, am reușit să surprindem dificultățile pe care elevii remigranți le întâmpină în studiul limbii și literaturii române și să identificăm principalii factori care generează rezultate scăzute la această disciplină și neadaptare școlară.

Cele trei cazuri prezentate în lucrare, se referă la elevi reveniți din străinătate, din județul Bistrița-Năsăud, care au fost aleși aleatoriu. Faptul că nu i-am cunoscut pe acești elevi în perioada anterioară cercetării ne-a permis să realizăm o analiză obiectivă a progresului lor școlar.

Metoda analizei produselor activității elevilor – este utilizată pe parcursul cercetării cu scopul de a analiza produsele activității acestora, care reprezintă obiectivări ale demersurilor și rezultatelor elevilor și se materializează în: proiecte, referate, compuneri, teste de cunoștințe, fișe de lucru, desene, jurnale etc.

Metoda cercetării documentelor școlare a permis colectarea unor date concrete cu privire la activitatea profesorilor și elevilor. În cadrul lucrării au fost analizate atât documente curriculare oficiale (programa școlară, manuale) cât și diferite documente școlare (cataloge, situații școlare),

cele din urmă, fiind utile pentru a înregistra date referitoare la notele obținute de elevii remigranți, la disciplina Limba și literatura română.

Capitolul VII – Etapa Postexperimentală. Pentru a observa modificările produse în urma participării elevilor remigranți la programul nostru experimental, am aplicat posttestul. Evaluarea a avut loc în luna iunie 2019. Precizăm că nu au existat modificări în componența eșantionului de subiecți.

Pentru focus-grupul final (al doilea focus-grup), rezultatele sunt consemnate pe aceeași scală utilizată la momentul inițial al evaluării (primul focus-grup).

Analiza pe itemi ne permite realizarea unei imagini detaliate a nivelului atins la competența de comunicare.

Studiul descriptiv - Notele obținute de elevi la testul de evaluare în pretest și în posttest sunt prezentate în tabelele de mai jos.

Tabelul nr. 1.VII. *Tabel de frecvență a notelor din pretest*

NOTA	Frecvența	Procente	Procente valide	Procente cumulate
1	1	.8	.8	.8
2	10	8.1	8.1	8.9
3	19	15.3	15.3	24.2
4	16	12.9	12.9	37.1
5	25	20.2	20.2	57.3
6	34	27.4	27.4	84.7
7	11	8.9	8.9	93.5
8	5	4.0	4.0	97.6
9	3	2.4	2.4	100.0
Total	124	100	100.0	

Tabelul nr. 2.VII. *Tabel de frecvență a notelor din posttest*

NOTA	Frecvența	Procente	Procente valide	Procente cumulate
2	1	.8	.8	.8
3	4	3.2	3.2	4.0
4	13	10.5	10.5	14.5
5	18	14.5	14.5	29.0
6	41	33.1	33.1	62.1
7	25	20.2	20.2	82.3
8	11	8.9	8.9	91.1
9	9	7.3	7.3	98.4
10	2	1.6	1.6	100.0
Total	124	100.0	100.0	

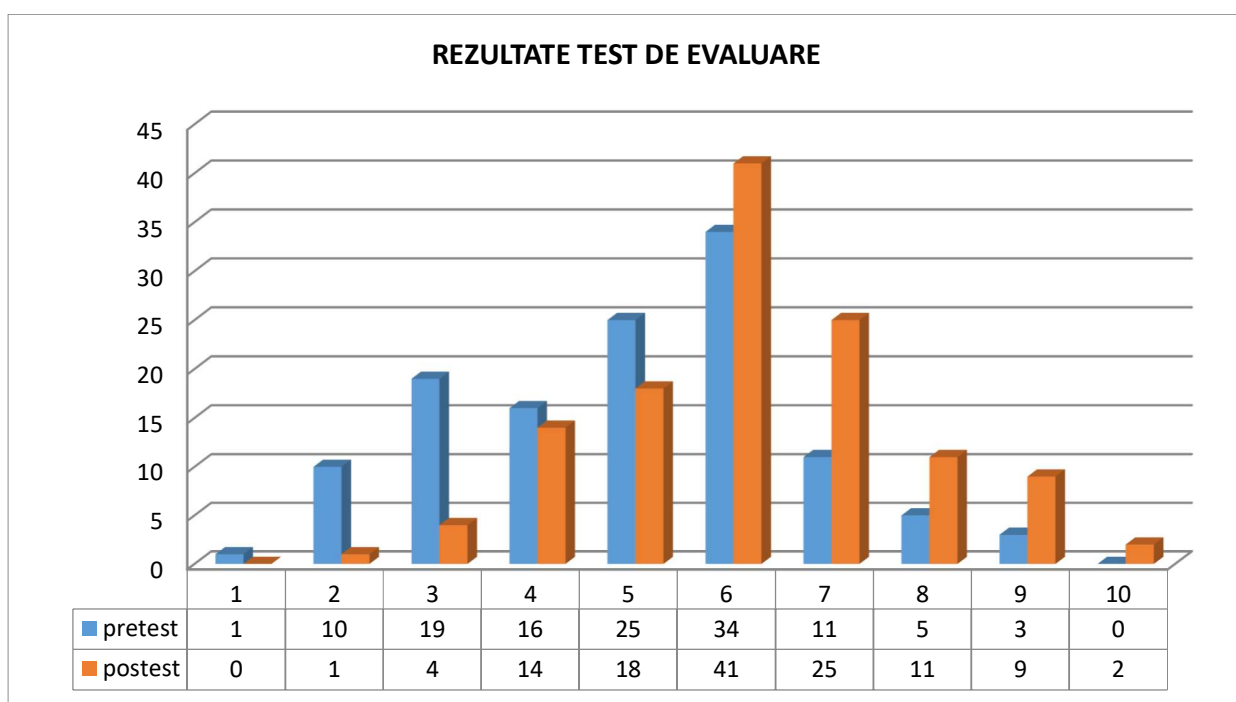

Figura nr. 4.VII. - Note obținute la testul de evaluare

În figura nr. 4.VII. se observă progresul școlar, pe categorii de note obținute la testul inițial și la testul final.

La categoriile „nota 7 (șapte)” și „nota 8 (opt)” se constată o diferență numerică semnificativă. Astfel, avem următoarea situație:

- o creștere de la 11 note, la 25 note de 7 (șapte);
- o creștere de la 5 note, la 11 note de 8 (opt);
- o creștere de la 3 note, la 9 note de 9 (nouă);
- s-au obținut 2 note de 10 (zece).

Pe baza acestor date, printr-o analiză comparativă, putem afirma că la nivel mediu, programul experimental a determinat progresul școlar la disciplina Limba și literatura română.

Analiza tuturor factorilor determinanți, favorizanți și perturbatori ne permite să afirmăm că, în ansamblu, s-a înregistrat progres, doar că progresul este evident prin scăderea numărului notelor sub 5. Observăm că la testul inițial 46 de elevi au obținut note sub 5, iar la testul final numărul notelor sub 5 a scăzut semnificativ la 19, ceea ce a determinat o creștere numerică la categoriile intermediare (nivelul mediu).

Prezentarea și analiza datelor studiului experimental. Pentru analiza statistică a rezultatelor experimentului didactic realizat, s-a utilizat aplicația SPSS pentru Windows, versiunea 24, calculându-se (pretest și posttest) la elevii participanți la experiment mediile, abaterea standard din pretest și din posttest. S-a constatat că mediile au crescut în etapa de posttest comparativ cu cele din etapa de pretest. Pentru a se stabili dacă diferența dintre medii este semnificativă statistic, s-a recurs la testul t. Valorile calculate ale lui t au indicat faptul că diferența dintre medii este semnificativă statistic la pragul de semnificație $p < 0,01$.

Așadar, programul de intervenție implementat a avut efecte pozitive în ceea ce privește integrarea școlară, în special prin creșterea performanței la disciplina limba și literatura română.

Rezultatele obținute sunt sintetizate în tabelele următoare:

Tabelul nr. 1.VII. - Rezultatele eșantionului care a participat la intervenție pentru variabila dependentă „vocabulary”

	N	Variabilă	Pretest	Posttest	Comparații
Eșantionul care a participat la intervenție	124	Vocabulary	Media=7,22 AS=3,99	Media=10,81 AS=3,71	t= -30,016 p<0,01

Media pentru nivelul de dezvoltare a vocabularului a elevilor în posttest (Media=10,81, AS=3,71) este **semnificativ mai mare** (t= -30,016, p<0,01) decât media din pretest (Media=7,22, AS=3,71)

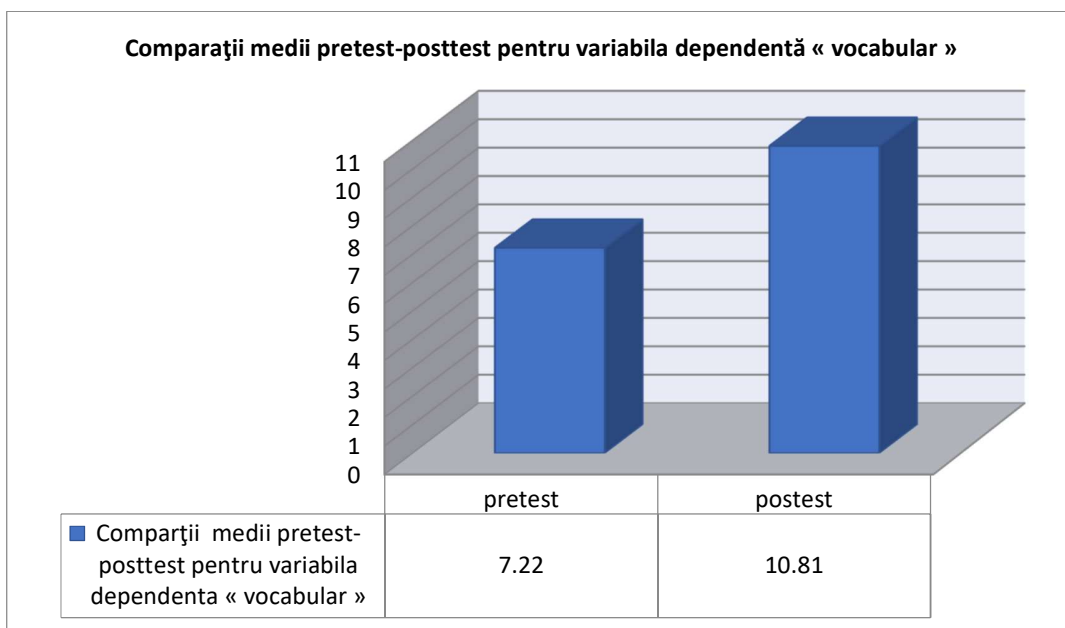

Figura nr. 5.VII. - Comparații medii pretest-posttest pentru variabila dependentă « vocabular »

Tabelul nr. 2.VII. - Rezultatele eșantionului care a participat la intervenție pentru variabila dependentă „*sintaxă*”

	N	Variabilă	Pretest	Posttest	Comparații
Eșantionul care a participat la intervenție	124	Sintaxa	Media=8,44 AS=4,75	Media=12,41 AS=4,51	t= -30,167 p<0,01

Media pentru nivelul de dezvoltare a sintaxei a elevilor din eșantion în posttest (Media=12,41, AS=4,51) este **semnificativ mai mare** (t= -30,167, p<0,01) decât media din pretest (Media=8,44, AS=4,75).

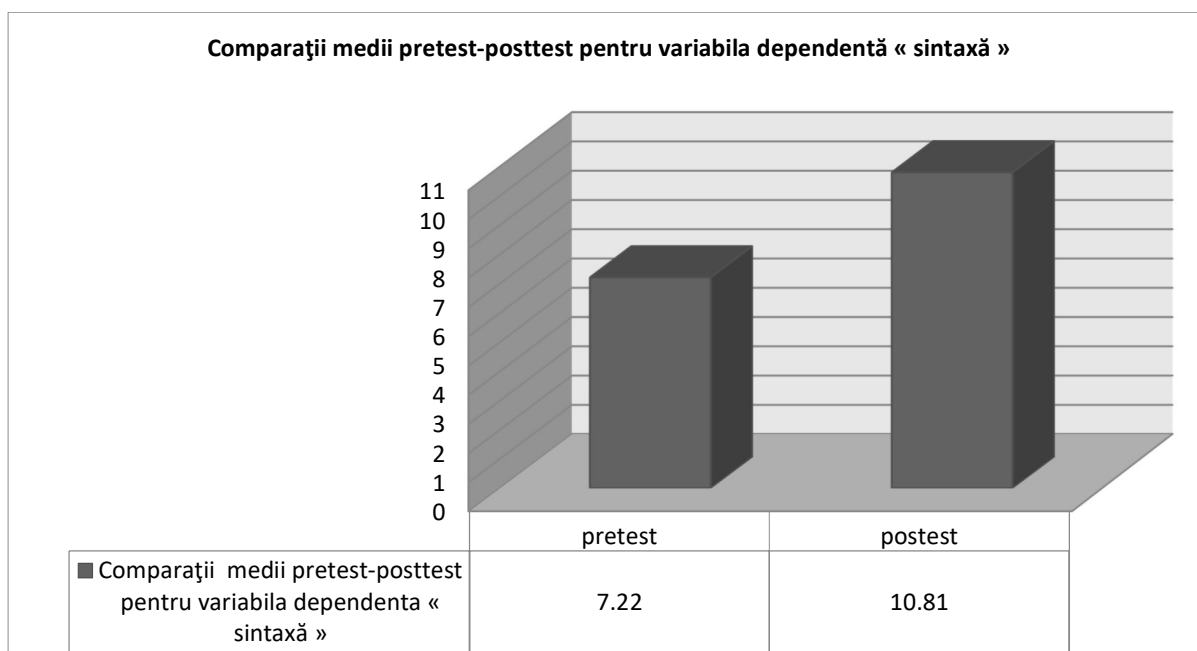

Figura nr. 6.VII. - Comparații medii pretest-posttest pentru variabilă dependentă « sintaxă »

Tabelul nr. 3.VII. - Rezultatele eșantionului care a participat la intervenție pentru variabila dependentă „înțelegerea textelor”

	N	Variabilă	Pretest	Posttest	Comparații
Eșantionul care a participat la intervenție	124	Înțelegerea textelor	Media=6,69 AS=3,67	Media=9,65 AS=3,61	t= -24,599 p<0,01

Media pentru nivelul de dezvoltare a înțelegerii textelor a elevilor în posttest (Media=9,65, AS=3,61) este **semnificativ mai mare** (t= -24,599, p<0,01) decât media din pretest (Media=6,69, AS=3,67).

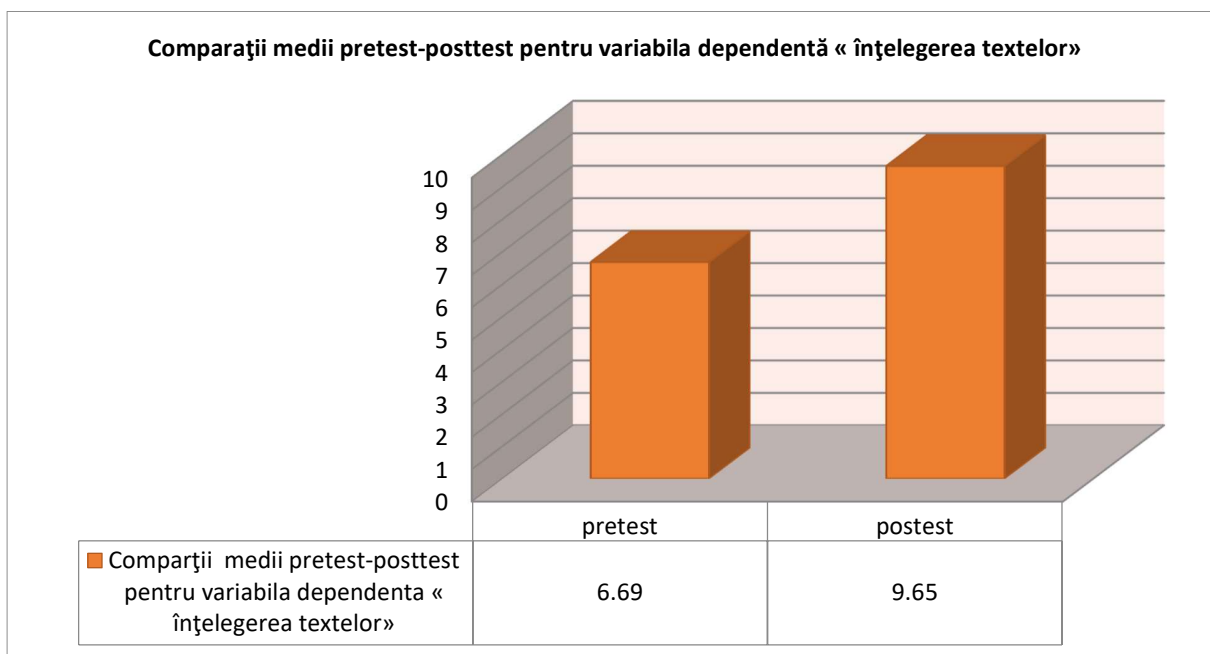

Figura nr. 7.VII. *Comparații medii pretest-posttest pentru variabila dependentă « înțelegerea textelor »*

Tabelul nr. 4.VII. - *Rezultatele eșantionului care a participat la intervenție pentru variabila dependentă „ performanța la testul de evaluare ”*

	N	Variabilă	Pretest	Posttest	Comparații
Eșantionul care a participat la intervenție	124	Performanța la testul de evaluare –limba română	Media=4,96 AS=1,73	Media=6,18 AS=1,56	t= -19,559 p<0,01

Media pentru nivelul performanței la testul de evaluare a elevilor în posttest (Media=6,18, AS=1,56) este **semnificativ mai mare** (t= -19,559, p<0,01) decât media din pretest (Media=4,96, AS=1,73).

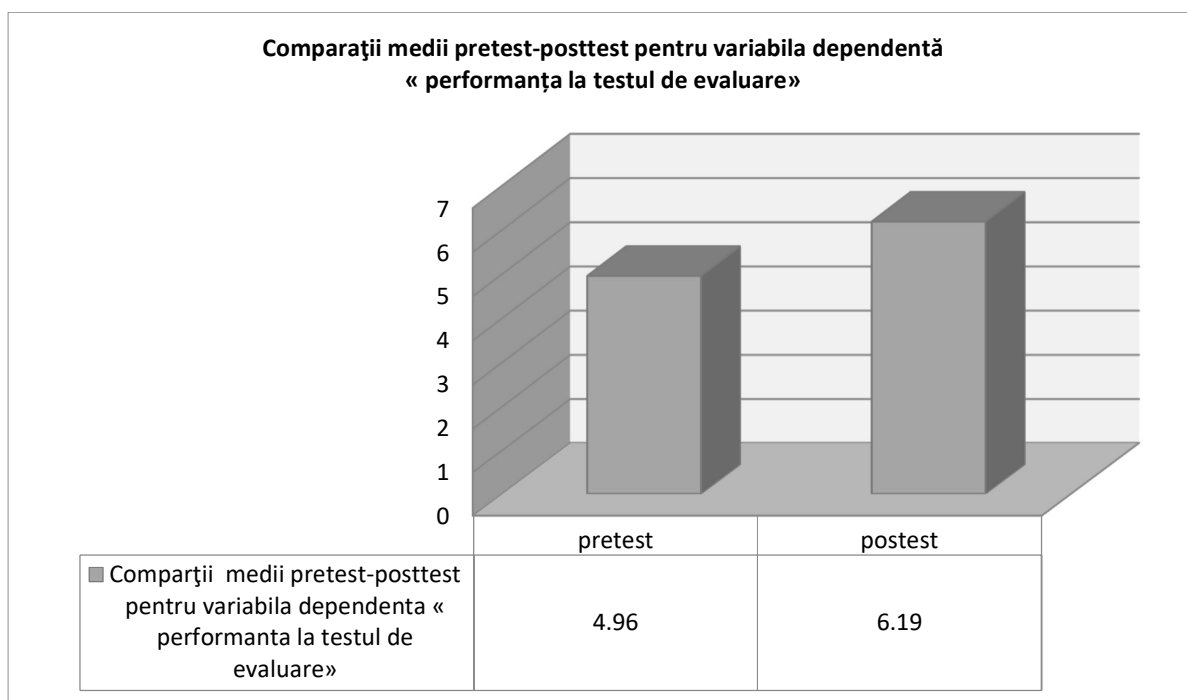

Figura nr. 8.VII. - Comparații medii pretest-posttest pentru variabila dependentă « performanța la testul de evaluare »

Tabelul nr. 5.VII. - Rezultatele eșantionului care a participat la intervenție pentru variabila dependentă „integrarea școlară”

	N	Variabilă	Pretest	Posttest	Comparații
Eșantionul care a participat la intervenție	124	Integrarea școlară	Media=31,28 AS=5,87	Media=42,32 AS=6,18	t= -25,983 p<0,01

Media pentru nivelul de integrare școlară a elevilor în posttest (Media=42,32, AS=6,18) este semnificativ mai mare ($t = -25,983$, $p < 0,01$) decât media din pretest (Media=31,28, AS=5,87).

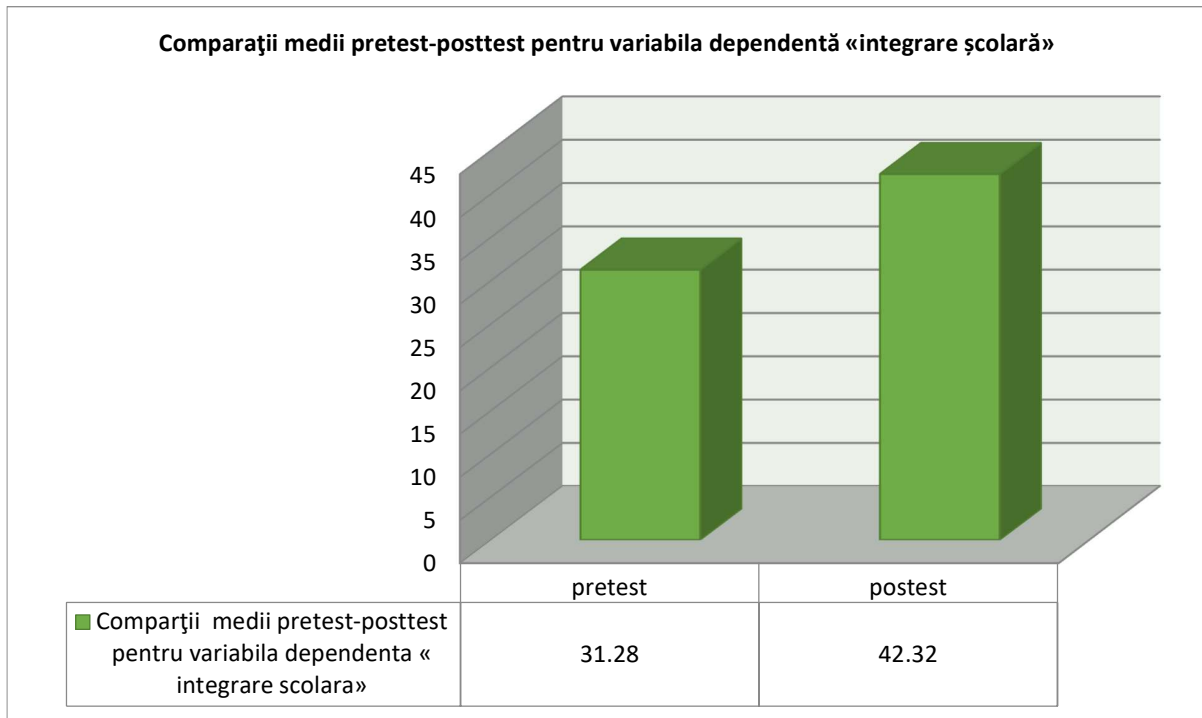

Figura nr. 9.VII. Comparații medii pretest-posttest pentru variabila dependentă «integrarea școlară»

STUDIUL CORELAȚIONAL

Pentru a stabili dacă există o relație între *variabilele dependente vocabular, sintaxă, înțelegerea textelor, performanța la testul de evaluare a limbii române și integrarea școlară* a elevilor de gimnaziu remigranți, am realizat o corelație între aceste variabile cu ajutorul coeficientului de corelație Pearson. Rezultatele sunt prezentate în tabelul nr. 6.VII.

Tabelul nr. 6.VII. Matricea de corelații între *variabilele dependente vocabular, sintaxă, înțelegerea textelor, performanța la testul de evaluare a limbii române și integrarea școlară* a elevilor de gimnaziu remigranți

Variabilele cuprinse in studiu	<i>Vocabular</i>	<i>Sintaxă</i>	<i>Înțelegerea textelor</i>	<i>Performanța la testul de evaluare</i>	<i>Integrarea școlară</i>
<i>Vocabular</i>	1	0.637**	0.739**	0.537**	0.150
<i>Sintaxă</i>	0.637**	1	0.512**	0.246**	0,190*
<i>Înțelegerea textelor</i>	0.739**	0.512**	1	0.553**	0.344**
<i>Performanța la testul de evaluare</i>	0.537**	0,246**	0.553**	1	0.170
<i>Integrarea școlară</i>	0.150	0.190*	0.344**	0.170	1

** . Corelația este semnificativă la nivelul de probabilitate de 0,01.

* . Corelația este semnificativă la nivelul de probabilitate de 0,05.

Există o relație pozitivă semnificativă între *variabila vocabular și variabila sintaxa* ($r = 0,637$, $DF = 122$, $p < 0,01$).

Există o relație pozitivă semnificativă între *variabila vocabular și variabila înțelegerea textelor* ($r = 0,739$, $DF = 122$, $p < 0,01$).

Există o relație pozitivă semnificativă între *variabila vocabular și variabila performanța la testul de evaluare* ($r = 0,537$, $DF = 122$, $p < 0,01$).

Există o relație pozitivă semnificativă între *variabila sintaxă și variabila înțelegerea textelor* ($r = 0,512$, $DF = 122$, $p < 0,01$).

Există o relație pozitivă semnificativă între *variabila sintaxă și variabila performanța la testul de evaluare* ($r = 0,246$, $DF = 122$, $p < 0,01$).

Există o relație pozitivă semnificativă între *variabila sintaxa și variabila performanța la testul de evaluare* ($r = 0,246$, $DF = 122$, $p < 0,01$).

Există o relație pozitivă semnificativă între *variabila sintaxă și integrare școlară* ($r = 0,190$, $DF = 122$, $p < 0,05$).

Există o relație pozitivă semnificativă între *variabila înțelegerea textelor și variabila integrare școlară* ($r = 0,344$, $DF = 122$, $p < 0,01$).

Există o relație pozitivă semnificativă între *variabila sintaxă și variabila performanța la testul de evaluare* ($r = 0,246$, $DF = 122$, $p < 0,01$).

Există o relație pozitivă semnificativă între *variabila înțelegerea textelor și variabila performanța la testul de evaluare* ($r = 0,553$, $DF = 122$, $p < 0,01$).

Nu au rezultat corelații semnificative între variabilele: vocabular și integrare școlară; performanța la testul de evaluare și integrare școlară.

Capitolul VIII – Concluzii. Concluzionând, am afirmat că rezultatele obținute în cercetarea experimentală, în studiile de caz și în studiul corelațional confirmă ipoteza cercetării. Astfel, **participarea elevilor de gimnaziu remigranți la un program experimental de integrare școlară va contribui semnificativ la dezvoltarea abilităților de înțelegere a textelor, de utilizare a vocabularului, de utilizare corectă a sintaxei**, asigurarea performanței școlare la testele de limba și literatura română **și va determina intensificarea ritmului integrării școlare.**

Considerăm următoarele aspecte ca fiind **limite** ale acestei cercetări:

- Numărul relativ mic de elevi remigranți participanți la studiu. Un lot de subiecți mai mare ar fi permis niște rezultate cu un grad mai mare de confidență.
- Selectarea subiecților cercetării din județul Bistrița-Năsăud condiționează generalizarea acestor rezultate la nivelul altor regiuni ale țării. Spre exemplu, în lotul experimental nu a fost reprezentată comunitatea rromă și comunitățile defavorizate, doar pentru că în perioada desfășurării cercetării nu au fost înregistrate asemenea cazuri.
- Programul propus elevilor a presupus o componentă instrumentală bazată pe existența unor gadgeturi și a unor competențe digitale, atât pentru elevi, cât și pentru profesori, la momentul cercetării acestea fiind în fază incipientă de achiziție și utilizare. Astfel, logistica s-a asigurat odată cu derularea programului.
- Programul propus elevilor s-a derulat pe teme și, în anumite momente, întâlnirea cu subiecții s-a realizat pe centre regionale, ceea ce poate determina unele mici diferențe.

Aceste diferențe au fost ne semnificative, dar au îngreunat abordarea unitară, necesitând măsuri suplimentare și complementare la nivelul organizării procesului.

- Eficiența unui astfel de program remedial este condiționată și de abordarea holistică. În situația de față, ne-am limitat strict la disciplina Limba și Literatura Română, dar considerăm că o colaborare cu profesorii celorlalte discipline ar fi putut determina atingerea obiectivelor propuse într-un timp mai scurt.

BIBLIOGRAFIE

Ainscow, M., (2005). *Developing Inclusive Education Systems: What are the Levers for Change?* Journal of Educational Change 6 (2): 109-124.

Anghel, R. G., Horvath I. (2009). *Sociologia migrației. Teorii și studii de caz românești*. Iași: Editura Polirom.

Antonesei, L. (coord), Popa, L., Labăr, A. V. (2009). *Ghid pentru cercetarea educației*. Iași: Editura Polirom.

- Badea, C.V., (2009). *Migrația de revenire. Studiul de caz în satul Speriețeni, un sat de tranziție*. Iași: Editura Lumen.
- Bateman, B., (1965). *An Educational View of a Diagnostic Approach to Learning Disorders*. Seattle: J. Helmuth.
- Birman, D., Chan, W.-Y., (2008). *Screening and Assessing Immigrant and Refugee Youth in School-Based Mental Health Programs*. Washington: The Center for Health and Health Care in Schools George Washington University.
- Bocancea, C., Neamțu, G., (1999). *Elemente de asistență socială*. Iași: Editura Polirom.
- Bocoș, M., (2003). *Cercetarea pedagogică. Suporturi teoretice și metodologice*. Cluj-Napoca: Editura Casa Cărții de Știință.
- Bocoș, M., (2005). *Teoria și practica cercetării pedagogice*. Cluj-Napoca: Editura Casa Cărții de Știință.
- Bocoș, M.-D. (coord.), Stan, C., Răduț-Taciu, R., Chiș O. (2016). *Dicționar praxiologic de pedagogie. Volumul I: A-D*. Pitești: Editura Paralela 45
- Bocoș, M. -D. (coord.), Stan, C., Răduț-Taciu, R., (2019). *Dicționar praxiologic de pedagogie. Volumul V: P-Z*. Cluj-Napoca: Editura Presa Universitară Clujeană.
- Bodea Hațegan, C., Talaș, D. (2016). *Fluența verbală. Direcții teoretice și aplicații psihopedagogice*. Cluj-Napoca: Editura Argonaut.
- Boder, E., (1973) *Developmental dyslexia: a diagnostic approach based on three atypical reading-spelling patterns*. *Developmental medicine and child neurology*, 15, 663-687,
- Brașco, N., (2014). *Migrația internațională a forței de muncă: tendințe și efecte social-economice*. Chișinău: Academia de Studii Economice din Moldova.
- Buică, C., (2004). *Bazele defectologiei*. București: Editura Aramis Print.
- Bulai, A., (2000). *Focus-grupul în investigația socială*. București: Editura Paideia, p.17-29; 53-79.
- Carling, J., (2004). *Emigration, Return and Development in Cape Verde: The Impact of Closing Borders*. *Population, Space and Place* 10: 113-132.
- Cassarino, J.-P., (2008). *Condition of return migrants - editorial introduction*. *International Journal on Multicultural Societies*, 10(2).

Cassarino, J.P., (Eds) (2008). *Return Migrants to the Maghreb, Reintegration and Development Challenges*. San Domenico di Fiesolo, Italy: European University. Institute (EUI), Robert Schuman Centre for Advanced Studies.

Castles, S. & colab, (2003). *The age of migration. (3rd edition)* New York: Palgrave Macmillan.

Castles S. and Miller, M.J. (2009). *The Age of Migration: International Population Movements in the Modern World (4th edition)*. Basingstoke: Palgrave MacMillan

Catalano, H., (2009). *Dificultăți de învățare transversale – Program de intervenție educațională pentru elevii cu părinți emigranți*. Pitești: Editura Paralela 45.

Cerese, F., (1974). *Expectations and Reality: A Case Study of Return Migration from the United States to Southern Italy*. *International Migration Review* 8(29): 245- 262.

Chelcea, S. (2007). *Metodologia cercetării sociologice. Metode cantitative și calitative*. București: Editura Economică.

Chelcea, S. (2007). *Metodologia cercetării sociologice. Metode cantitative și calitative*. Ed. a III-a, București: Editura Economică.

Chiș, V., (2001), *Activitatea profesorului între curriculum și evaluare*. Cluj-Napoca: Editura PUC,

Chiș, V., (2005), *Pedagogia contemporană - pedagogia pentru competențe*. Cluj-Napoca: Editura Casa Cărții de Știință.

Cocan, C., (2007). *Psihopedagogia specială a copiilor cu cerințe speciale de învățare. Curs universitar, pentru ID*. Universitatea "Transilvania" din Brașov.

Cojocaru, D., (2003). *Focus grupul – tehnică de cercetare a socialului*. În *Revista de Cercetare și Intervenție Socială* vol. 3/2003, Iași, Universitatea „Al.I.Cuza” – Departamentul de Sociologie și Asistență Socială și Holt România, Iași: Editura Lumen.

Comenius, J.A., (1971). *Didactica Magna*. București: Editura Didactică și Pedagogică.

Cucoș, C., (2014). *Pedagogie (Ediția a III-a revizuită și adăugită)*. Iași: Editura Polirom.

Cuomo, N., (2002). *O altă față a școlii*. Sibiu: Editura Psihomedica.

David, C., (2015). *Tulburările de învățare*. În Roșan, A. (coord.), *Psihopedagogie Specială – Modele de evaluare și intervenției*, Cluj-Napoca: Editura Polirom.

David, C., Roșan, A., (2017). *Repere diagnostice bazate pe dovezi științifice în tulburările specifice de învățare*. Cluj-Napoca: Editura Argonaut & Limes.

Diminescu, D., (2003). *Visibles mais peu nombreux ; les circulations migratoires roumaines*. Maison des sciences de l'homme.

Dixon, S., (2005). *The Journal of Educational Thought (JET) Vol. 29, No. 1*, Revue de la Pensée Éducative, p.33-35. DOI: <https://doi.org/10.11575/jet.v39i1.52627>

Dustmann, C. (1996). *An Economic Analysis of Return Migration*. Discussion Papers 96-02 ISSN 1350-6722, University College London, Department of Economics.

Drăgan, I. Nicola, I., (1995). *Cercetare psihopedagogică*. Târgu Mureș: Editura Tipomur.

Esteban, S., (2003). *Investigation cualitativa en education. Fundamentos y Tradiciones*. Madrid: McGraw-Hill Education.

EUROSTAT. (2018). *Migration and migrant population statistics*. Preluat de pe <http://ec.europa.eu/eurostat>.

Evans, J., ed. (1993). *Equality, Education, and Physical Education*. London: Routledge.

Feuerstein, R., (2001). *Mediated learning experience in teaching and counseling*, Ierusalem, Israel: ICELP Publication.

Foddy, W. H., (1994). *Constructing questions for interviews and questionnaires: Theory and practice in social research (New ed.)*. Cambridge, UK: Cambridge University Press.

Freeman, G.-P., (1995). [Modes of Immigration Politics in Liberal Democratic States](#). International migration review: 29 (4), 881-902

Geddes, W.H., Edgell, D., (1994). *Learning Disabilities and Brain Function*. New York: Springer Verlag.

Gherguț, A., (2001). *Psihopedagogia persoanelor cu cerințe speciale. Strategii de educație integrate*. Iași: Editura Polirom.

Gherguț A., (2005). *Sinteze de psihopedagogie specială*. Iași: Editura Polirom.

Gherguț, A., (2006). *Psihopedagogia persoanelor cu cerințe speciale*. Iași: Editura Polirom.

Gillham, B., (2008). *Developing a questionnaire (2nd ed.)*. London, UK: Continuum International Publishing Group Ltd.

Gmelch, G., (1980). *Return Migration*. Annual Review of Anthropology 9: 135-159.

Gmelch, G., (2004). *“West Indian Migrants and Their Rediscovery of Barbados. Coming Home? Refugees, Migrants and Those who Stayed Behind*. Eds. Lynellyn Long and Ellen Oxfeld. Philadelphia: University of Pennsylvania Press.

Göransson, K., and C. Nilholm. (2014). *Conceptual Diversities and Empirical Shortcomings – A Critical Analysis of Research on Inclusive Education*. European Journal of Special Needs Education 29 (3): 265–280. doi: 10.1080/08856257.2014.933545.

Grothberg, E.H., (2005). *A Guide to Promoting Resilience in Children: Strengthening the Human Spirit*. The International Resilience Project from the Early Childhood Development: Practice and Reflections series Bernard Van Leer Foundation.

Hartman, A., Laird, J. (1983). *Family-Centered Social Work Practice*. New York: Editorial The Free Press.

Hayes, S., Stidder, G., (2003). *Social Inclusion in Physical Education and Sport: Themes and Perspectives for Practitioners*. In *Equity and Inclusion in Physical Education and Sport: Contemporary Issues for Teachers, Trainees and Practitioners*, edited by S. Hayes, and G. Stidder, 1–14. London: Routledge.

Hayes, N., Orrel, S., (2003). *Introducere în psihologie*. București: Editura ALL.

Hay, P., and Penney, D., (2013). *Assessment in Physical Education: A Sociocultural Perspective*. London: Routledge.

Heckmann, F., (2001). *Effectiveness of National Integration Strategies Towards Second Generation Youth in a Comparative European Perspective*. Final Report.

Holban, I. (1995). *Teste de cunoștințe*. București: Editura Didactică și Pedagogică R.A.

Ieniștea, O., (1982). *Dificultăți la învățatură*. București: Editura Medicală.

Iluț, P., (1995). *Familia - cunoaștere și asistență*, Cluj-Napoca: Editura Argonaut.

Ionescu, S., Jacquet M-M., Lhote C., (2002). *Mecanismele de apărare, teorie și aspecte clinice*. Iași: Editura Polirom.

Ionescu, Ș., Blanchet A., Montreuil M., (coord.), Doron J., (coord), (2009). *Tratat de psihologie clinică și psihopatologie*. București: Editura Trei.

Jinga, I., Istrate, E. (2001). *Manual de pedagogie*. București: Editura All.

Kelemen, G., (2007). *Copilul cu dificultăți de învățare*. Arad: Editura Universității Aurel Vlaicu.

King, R., (1986). *Return Migration and Regional Economic Development: An Overview Return Migration and Regional Economic Problems*. Ed: Russell King. Kent: Croom Helm Ltd.

King, R., (2000). *Generalizations from the History of Return Migration. Return Migration: Journey of Hope or Despair*. Geneva: IOM.

- Kirk, S., (1962). *Educating Exceptional Children*. Boston: Houghton, Mifflin.
- Krueger, R., (1994). *Focus Group – A practical Guide for Applied Research*. New York: Sage Publications.
- Krueger, R.-A.; Casey, Mary Anne (2005). *Metoda focus grup: Ghid practic pentru cercetarea aplicata*. Iași: Editura Polirom, p.21-28; 58-66; 94-115; 121-122.
- Lerner, J.W., (1989), *Learning Disabilities*, Boston, Princeton: Houghton Mifflin Company.
- Levitov, N.D., (1962). *Trăsături negative de caracter la elevi*. București: Editura Didactică și Pedagogică.
- Lippman, B., Malik, S., (2004). *The 4Rs: the way ahead? Forced Migration Review* 21: 9-11.
- Luca, C., Foca, L., Gulei, A.-S., Brebuleț, S.-D. (2012). *Remigrația copiilor români 2008-2012*. Iași: Alternative Sociale.
- Manea, A.-D., (2014). *Educația incluzivă. Teorie și aplicații*. Cluj-Napoca: Editura Eikon.
- Manolescu, M., (2010). *Teoria și metodologia evaluării*. București: Editura Universitară.
- Mara, D., (2009). *Strategii didactice în educația incluzivă*, ediția a II-a. București: Editura Didactică și Pedagogică.
- Marlow, C., (1993). *Research methods for generalist social work*. Pacific Grove, California: Brooks/Cole Publishing Company.
- McQueen, Ronald A., Knussen, C. [2002] (2006). *Metode de cercetare în științele sociale*. Iași: Editura Institutul European.
- McMillan, D., & Chavis, D. (1986). Sense of community: A definition and theory. *Journal of Community Psychology*, 14, 6-23.
- Miroiu, A., (1998). *Învățământul românesc azi*. Iași: Editura Polirom.
- Mitrofan, I., Mitrofan, N., (1991). *Familia de la A la Z*, București: Editura Științifică.
- Morrison, S. R., Siegel, L. S. (1991). *Arithmetic disability: Theoretical considerations and empirical evidence for this subtype*. In L. V. Feagans, E. J. Short, & L. J. Meltzer (Eds.), *Subtypes of learning disabilities: Theoretical perspectives and research*. (p. 189-208). Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum Assoc.

- Muntean, A., (2003). *Violența în familie și maltratarea copilului*, în *Tratat de asistență socială*, coord. Neamțu, George, Iași: Editura Polirom, p. 667-720.
- Mykleburst, H.R., Johnson, D., (1962). *Dyslexia in children*. *Exceptional Children*, 29, p. 14-25.
- Nicola, I., (1994). *Pedagogie*, ediția a II-a. București: Editura Didactică și Pedagogică.
- Nirje, B., (1976). *Normalisation et integration: Concepts de base. Ameliorer la qualite de la vie: un symposium sur les principes de normalization et d integration*. Vrginia: Airle House.
- O'Hare, A.E., Brown, J.K., (1989). *Childhood dysgraphia. Part 2. A study of hand function*. *Child: Care, Health, development*, 15(3), p. 151-164
- Păunescu, C., (1977). *Deficiența mintală și organizarea personalității*. București: Editura Didactică și Pedagogică.
- Pamfil, A., (2002). *Elemente de didactica oralului*. În *Perspective*, nr. 2 (5), Cluj-Napoca: p. 2-12;
- Pamfil, A., (2003). *Limba și literatura română în gimnaziu. Structuri didactice deschise*. Pitești: Editura Paralela 45.
- Pescaru, L.-F., (2010). *Evaluarea în învățământul primar*. Iași: Editura Sfântul Ierarh Nicolae.
- Popa, D., (2013). *Strategii de stimulare a învățării autoreglate la elevii cu dificultăți de învățare*. Cluj-Napoca: Editura Presa Universitară Clujeană.
- Popovici, D.V., (1999). *Elemente de psihopedagogia integrării*. București: Editura ProHumanitate,
- Prada, E., (2015). *Analiza intenției de întoarcere a românilor din Spania*. *Revista Română de Statistică*, Supliment nr. 5/ 2015: București.
- Preda, V., (2000). *Teoria și practica integraționistă în educarea copiilor cu nevoi speciale*. Cluj-Napoca: Centrul de formare continuă și învățământ la distanță.
- Predescu, M., (1994). *Psihopedagogie specială*. Timișoara: Editura Universitatea de Vest.
- Pumfrey, P.-D., Elliot, C.-D., (1990). *Children's Difficulties In Reading, Spelling and Writing: Challenges And Responses (Communication Textbook) 1st Edition*. New York: Routledge Publishing.
- Purcia, S., (2003). *Ocotirea și integrarea copiilor handicapați*. Sibiu: Editura Psihomedica.

Radu, I., (1993). *Metodologie psihologică și analiza datelor*. Cluj-Napoca: Editura Sincron.

Radu, I. T. (1999). *Evaluarea în procesul didactic*. București: Editura Didactică și Pedagogică.

Riiskjaer, MHB., and Nielsson, T., (2008). *Circular repatriation: the unsuccessful return and reintegration of Iraqis with refugee status in Denmark*. *New Issues in Refugee Research Paper*. No. 165, Geneva: UNHCR.

Rotariu, T., Iluț, P. (coord) (1996). *Sociologie*, ediția a II-a. Cluj-Napoca: Editura Mesagerul.

Rotariu, T., Iluț, P. (2006). *Ancheta sociologică și sondajul de opinie. Teorie și practică*, ediția a II-a. Iași: Editura Polirom.

Rudică, T., (1998). *Psihologie școlară*. Iași: Editura Polirom.

Sandu, D., (1994). *Migration in market and democracy transition: Migration intentions and behavior in Romania*. *Population Research and Policy Review*. Cooperation with the Southern Demographic Association (sda), 15, 437-457.

Sandu, D., (2009). *Comunități românești în Spania*. București: Fundația Soros Romania.

Schaub, H., Zenke, K.G. (2001). *Dicționar de pedagogie*. Iași: Editura Polirom.

Stănculescu, M., Stoiciu, V., (2011). *Impactul crizei economice asupra migrației forței de muncă românești*. București: Friedrich Ebert Stiftung.

Stănoiu, A., Voinea, M., (1983). *Sociologia familiei*. București: Editura Universitatea București.

Stanciu, M., (2003). *Didactica postmodernă. Fundamente teoretice*. Suceava: Editura Universității.

Stefansson, A., (2004). *Sarajevo Suffering: Homecoming and the Hierarchy of Homeland Hardship*. Homecomings: Unsettling Paths of Return. Eds: Fran Markowitz and Anders Stefansson. USA: Lexington Books.

Thomas-Hope, E., (1999). *Return migration to Jamaica and its development potential*. *International Migration*, 37(1): 183-207.

Turza, Mădălina (coord.), Dumnică, Gelu (coord.), (2015). *Izolați printre noi : dimensiuni ale participării copiilor cu cerințe educaționale speciale în sistemul de educație românesc*. București: Rentrop &Straton;

- Umbreș, R.G. (2006). *Efectele migrației. Studii la nivelul comunității Vultur, Vrancea*. Iași: Editura Lumen.
- Ungureanu, D., (1999). *Educație și curriculum*. Timișoara: Editura Eurostampa.
- Ungureanu, D., (2006). *Educația integrată și școala inclusivă*. Timișoara: Editura de Vest.
- Vaughn, S., Elbaum, B. E., Schumm, J. S., & Hughes, M. T. (1998). Social outcomes for students with and without learning disabilities in inclusive classrooms. *Journal of Learning Disabilities*, 31, 428–436. doi:10.1177/002221949803100502
- Verza, E., Păun, E., (1998). *Educația integrată a copiilor cu handicap*. UNICEF.
- Vlăsceanu, L. (1986). *Metodologia cercetării sociale. Metode și tehnici*. București: Editura Științifică și Enciclopedică.
- Vlăsceanu, L., (2010). *Sociologie*. Iași: Editura Polirom.
- Vlase, I., (2011b). *Migrația de întoarcere a românilor din Italia. Studiu de caz în Vultur, Vrancea (Romanian return migration from Italy. Case study in Vultur, Vrancea)*. *Calitatea vietii*, 2/2011, p. 155-176.
- Vrășmaș, T., Daunt, P., Mușu, I., (1996). *Integrarea în comunitate a copiilor cu cerințe educative speciale*. Reprezentanta UNICEF în România.
- Vrășmaș, E., (2002). *Consilierea și educarea părinților*. București: Editura Aramis.
- Vrășmaș, E., (2007). *Dificultățile de învățare în școală*. București: Editura V&I Integral.
- WARNOCK REPORT. DEPARTMENT OF EDUCATION AND SCIENCE (1978). *Special Educational Needs: Report of the Committee of Enquiry into the Education of Handicapped Children and Young People*. London: HMSO.
- Winebrenner, S., (2006). *Teaching Kids With Learning Difficulties In The Regular Classroom: Ways To Challenge & Motivate Struggling Students To Achieve Proficiency With Required Standards*. Minneapolis: Free Spirit Publishing.
- Zamfir, C., Vlăsceanu, L., (1993). *Dicționar de sociologie*. București: Editura Babel.
- Zlate, M., (2009). *Fundamentele psihologiei*. Iași: Editura Polirom.
- ***(2012). *Dicționarul explicativ al limbii române*. ediția a II-a revăzută și adăugită, Academia Română, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan”, Editura Univers Enciclopedic Gold.
- *** (2000). *The Dakar Framework for Action. Education for All: Meeting our col- 1 Elective Commitments*. UNESCO disponibil la <http://unesdoc.unesco.org/images/0012/001211/121147e.pdf>.

*** (1994) *The Salamanca Statement and Framework for Action on Special Needs Education. World Conference on Special Needs Education Access and Quality*, Salamanca, Spain, disponibil la http://www.unesco.org/education/pdf/SALAMA_E.PDF.

Webografie:

<http://www.dislexie.org.ro/>

<http://www.edu.ro>

<http://www.limbaromana.md/index.php?go=articole&n=797>

<https://www.alberodellavita.org/wp-content/uploads/2014/10/Remigratia-Copiiilor-Romani.pdf>

<https://www.monitorulsv.ro/Local/2014-11-13/Elevii-suceveni-se-intorc-slab-pregatiti-si-cu-mari-probleme-de-limba-romana-din-scolile-din-strainatate>

<https://www.oecd.org/>

<https://www.profit.ro/taxe-si-consultanta>

<https://www.renincor.ro/>

<https://timponline.ro/cu-ce-dificultati-se-confrunta-copiii-bistritenilor-care-se-intorc-din-strainatate-cum-sunt-ajutati/>

<https://www.understood.org/en/learning-attention-issues/child-learning-disabilities/reading-issues>